

**Naantalin kaupungin
esiopetuksen
opetussuunnitelma 2026**

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.	1
1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.	1
1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.	1
1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut. . . .	3
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	5
2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	5
2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	7
2.3. Arvoperusta.	9
2.4. Oppimiskäsitys.	11
2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.	12
2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001).	13
2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002).	14
2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003).	14
2.5.4. Monilukutaito (004).	15
2.5.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (005).	16
2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006).	17
2.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	18
3. Esiopetuksen toimintakulttuuri.	19
3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.	21
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.	24
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	25
3.4. Paikallisesti päätettävät asiat.	32
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.	33
4.1. Monipuoliset työtavat.	33
4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	34
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.	36
4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001).	37
4.3.2. Kielten rikas maailma (002).	39
4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003).	41
4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004).	44
4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005).	46
4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.	49
4.5. Paikallisesti päätettävät asiat.	51
5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki.	53
5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen. . .	53

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys,¹ jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvu ympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.³ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista sääöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoito.

1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhoollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain⁵ mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 §

2 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

3 Perusopetuslaki 14 §

4 Perusopetuslaki 15 §

5 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (610/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § (377/2022)

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava lukuvuosisuunnitelma¹⁷ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalvelujen sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta lukuvuosisuunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään
- laaditaanko tasa-arvolain¹⁸ sekä yhdenvertaisuuslain¹⁹ mukaiset suunnitelmat osana opetussuunnitelmaa vai erillisinä.

Naantalissa

Esiopetuksen järjestämisestä vastaavat varhaiskasvustalvelut. Esiopetusta annetaan suomen kielellä Naantalin varhaiskasvatuksessa ja koulujen yhteydessä toimivissa esiopetusryhmissä. Ruotsinkielinen esiopetus järjestetään ostopalveluna.

Paikallisen esiopetussuunnitelman laatimisesta on vastannut varhaiskasvustalvapäällikön johtama esiopetuksen ohjausryhmä yhdessä esihenkilöiden ja erityisopettajien kanssa. Esiopetussuunnitelma on laadittu yhteistyössä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalvelujen (Varha) kanssa. Opetussuunnitelma sisältää paikalliset tarkennukset ja se ohjaa Naantalın kaikkia esiopetusyksiköitä ja -ryhmiä. Esiopetuksen opetussuunnitelmaa tarkennetaan yksikkökohtaisissa lukuvuosisuunnitelmissa, joiden laatimisesta vastaavat aluepäiväkodinjohtajat. Esiopetussuunnitelman hyväksyy kasvatus-

17 Perusopetusasetus 9 §

18 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 a §

19 Yhdenvertaisuuslaki 6 §

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin²⁰ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatustalakeja ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta²¹. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatustalake²².

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuustalake²³, tasa-arvotalake²⁴, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²⁵ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²⁶, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista²⁷, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007²⁸ sekä YK:n kestäväen kehityksen tavoitteet²⁹. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintotalake³⁰ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³¹.

Suomen perustuslain³² mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

20 Oppilas- ja opiskelijahuoltotaki (1287/2013)

21 Perusopetuslaki 1 § (1136/2003)

22 Varhaiskasvatustalake (540/2018) 12 § (1228/2020)

23 Yhdenvertaisuustalake

24 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta

25 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

26 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

27 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

28 K:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

29 Kestäväen kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

30 Hallintotaki (434/2003)

31 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

32 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia⁴⁷. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria⁴⁸, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁴⁹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä⁵⁰ ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain⁵¹ mukaisia kasvatuskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut⁵² julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Naantalissa:

Naantalissa esiopetukseen ilmoittautuminen tapahtuu tammikuussa Päikky-toiminnanohjausjärjestelmän kautta. Ilmoittautumisesta tiedotetaan erikseen ja se tapahtuu sähköisesti. Linkki ilmoittautumiseen löytyy kaupungin verkkosivuilta. Naantalin kaupungin esiopetuspaikkojen sijoittelua ohjaa Naantalin kaupungin kasvatus- ja opetuslautakunnan linjaukset. Vuorohoitoa tarvitsevien lasten esiopetus ja varhaiskasvatus järjestetään Kalevanniemen kampuksella Aurinkometsän päiväkodissa.

Perheitä tiedotetaan esiopetuksesta jakamalla heille ennen esiopetusvuoden alkua "Tervetuloa esikouluun" -tiedote. Lisäksi esiopetusyksiköissä järjestetään vanhempainiltoja ja lapsille tutustumiskäynti esiopetusyksikköön joko keväällä tai elokuussa ennen esiopetuksen alkua.

Esiopetuksen velvoittavuudesta johtuen lapsen kaikista poissaoloista on ilmoitettava etukäteen. Lomat sekä yksittäiset ennalta tiedetyt vapaapäivät ja sairaspöissaolat ilmoitetaan Päikky-järjestelmään. Äkilliset poissaolat ilmoitetaan yksikössä sovitulla tavalla. Lapsen poissaoloja seurataan lapsen ryhmään kiinnittymisen näkökulmasta.

Kouluun ilmoittaudutaan tammikuussa Wilman kautta ja kouluun tutustuminen järjestetään toukokuussa.

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat

47 Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

48 Perusopetuslaki 31 §

49 Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

50 Perusopetuslaki 35 §

51 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003)

52 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §

ja haastattelemalla. Huoltajat valmistautuvat keskusteluun vastaamalla Päikky-järjestelmässä olevaan ennakkokyselyyn. Vastuu lapsen leopsin laatimisesta on esiopetuksen opettajalla.

Leops-keskustelu

Keskustelut ovat vastavuoroisia, ja henkilöstö huolehtii siitä, että sekä lapsi että huoltajat tulevat kuulluiksi. Tarvittaessa keskusteluun voidaan kutsua myös huoltajien toivomia tai henkilöstön ehdottamia asiantuntijoita, kuten konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja, perheohjaaja, terapeutti tai sosiaalityöntekijä. Lapsi voi osallistua keskusteluun ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Keskusteluun varataan aikaa noin 30 minuuttia. Mikäli samassa yhteydessä järjestetään verkostopalaveri, aikaa varataan 45 minuutista yhteen tuntiin.

Keskustelun jälkeen

Keskustelun jälkeen esiopetuksen opettaja kirjaa leopsiin lapsen vahvuudet, mahdolliset tuen tarpeet sekä lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukevat pedagogiset tavoitteet ja toimintatavat. Mikäli lapsi tarvitsee tukea kasvuunsa, kehitykseensä tai oppimiseensa, tuen toteuttaminen ja tukitoimet kirjataan leopsiin. Jos lapsella on säännöllinen lääkitys, laadittu lääkehoitosuunnitelma liitetään osaksi leopsia.

Keskustelun käynyt kasvattaja huolehtii siitä, että kirjatut asiat välittyvät koko kasvattajatiimin käyttöön. Jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet, vahvuudet ja pedagogiset tavoitteet ohjaavat kasvattajatiimin pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteutusta ja arviointia.

Leopsin arviointi

Esikoululainen arvioi omaa oppimistaan vuoden aikana ja lapsen omia tavoitteita kirjataan leopsiin. Arviointikeskustelua esiopetuksen tavoitteiden toteutumisesta käydään huoltajien ja lapsen kanssa keväällä tai tarvittaessa useamman kerran esiopetusvuoden aikana.

Lapsen oppimisen taitojen havainnoinnin ja arvioinnin tueksi esiopettajalla on käytössä materiaalipankki, josta tehdään tehtäviä säännöllisesti toimintavuoden aikana.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma siirtyy lapsen tulevaan kouluun.

2.3. Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁵⁵, perusopetuslain⁵⁶ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen⁵⁷ mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, ohjaa lapsia terveyttä, hyvinvointia ja liikunnallisuutta edistäviin

55 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

56 Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §

57 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

- Rakennamme yhteisöllisyyttä jatkuvan ryhmäyttämisen sekä myönteisten vertaissuhteiden tukemisen avulla.
- Luomme turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin, jossa jokainen lapsi tulee nähdyksi, kuulluksi ja hyväksytyksi omana itsenään.
- Jokainen työntekijä kantaa vastuuta yhteisöllisyyden rakentamisesta ja ylläpitämisestä.
- Lapsi toivotetaan päivittäin iloisesti ja omalla nimellään tervetulleeksi ryhmään.
- Yhteisöllisyyttä vahvistetaan erilaisissa yhteisöissä, kuten tiimeissä, lapsiryhmissä, Esko-ryhmissä, perhetaloissa sekä huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä.
- Aito läsnäolo, sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen vuorovaikutus luovat perustan yhteisöllisyydelle.
- Yhteisiä toimintatapoja, sääntöjä ja sopimuksia luodaan yhdessä lasten kanssa.
- Lapsille annetaan mahdollisuuksia ilmaista mielipiteitään, kiinnostuksen kohteitaan ja ehdotuksiaan yhteisen toiminnan suunnitteluun.

Avoimuus

- Toiminta perustuu avoimeen ja läpinäkyvään tiedonkulkuun, päätöksentekoon ja hallintoon.
- Kohtaamme jokaisen lapsen ja huoltajan sensitiivisesti sekä rakennamme yhteistyötä avoimen, arvostavan ja luottamuksellisen vuorovaikutuksen avulla.
- Avoin dialogi tukee oppivan yhteisön kehittymistä ja yhteisen ymmärryksen rakentumista.
- Avoimen keskustelun avulla arvioimme toimintaamme ja reagoimme joustavasti erilaisiin ilmiöihin ja muuttuviin tilanteisiin.
- Esiopetuksen toiminnasta viestitään huoltajille Naantalin varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin ohjeistuksen mukaisesti.
- Esiopetuksen oppimista, toimintaa ja tavoitteita tehdään näkyviksi pedagogisen dokumentoinnin avulla.
- Esiopetus on avointa toimintaa, jossa huoltajilla on mahdollisuus tutustua toimintaan, seurata sitä sekä osallistua yhteisiin tapahtumiin ja yhteistyöhön.

Luottamus

- Henkilöstöä sitoo vaitiolovelvollisuus, ja perheiden asioita käsitellään luottamuksellisesti.
- Luomme turvallisen, myönteisen ja luottamuksellisen ilmapiirin sekä avoimen keskustelukulttuurin, jossa lasten, huoltajien ja henkilöstön on helppo ottaa asioita puheeksi.
- Rakennamme ja vaalimme luottamusta kaikessa toiminnassamme.
- Jokaista lasta kohdellaan, kuullaan ja kunnioitetaan yhdenvertaisesti.
- Huomioimme lapsen yksilölliset tarpeet, vahvuudet ja oppimisen tavoitteet.
- Huolehdimme siitä, että huoltajat saavat riittävästi tietoa lastaan koskevista asioista ja esiopetuksen arjesta.
- Kohtaamme kaikki lapset ja perheet avoimesti, arvostavasti ja ennakkoluulottomasti.
- Otamme lapsen kasvun, hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta merkitykselliset asiat puheeksi riittävän varhaisessa vaiheessa.

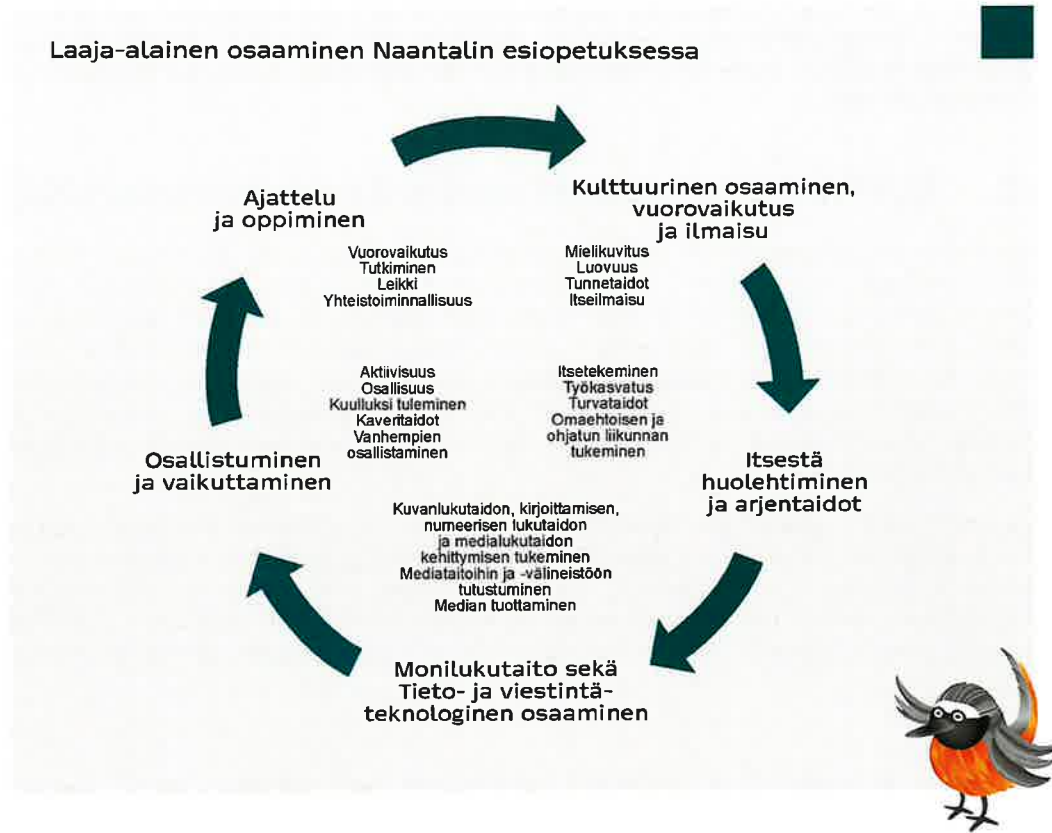
Positiivisuus

- Lapset ja huoltajat kohdataan myönteisellä, arvostavalla ja palveluhenkisellä asenteella.
- Lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja onnistumiset tunnustetaan ja tehdään näkyviksi.
- Onnistumisista, oppimisesta ja yhteisistä kokemuksista iloitaan yhdessä.
- Uusia asioita kohdataan avoimin mielin, uteliaasti ja innostuneesti.
- Esiopetuksessa toimitaan ratkaisukeskeisesti ja etsitään yhdessä keinoja erilaisiin tilanteisiin.

2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien,

Laaja-alaisen osaamisen alueita (kuvio 1) harjoitellaan esiopetuksessa monipuolisesti leikin, tutkimisen, luovuuden, yhdessä tekemisen ja arjen toimintojen kautta.

Kuvio 1. Laaja-alainen osaaminen.

2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

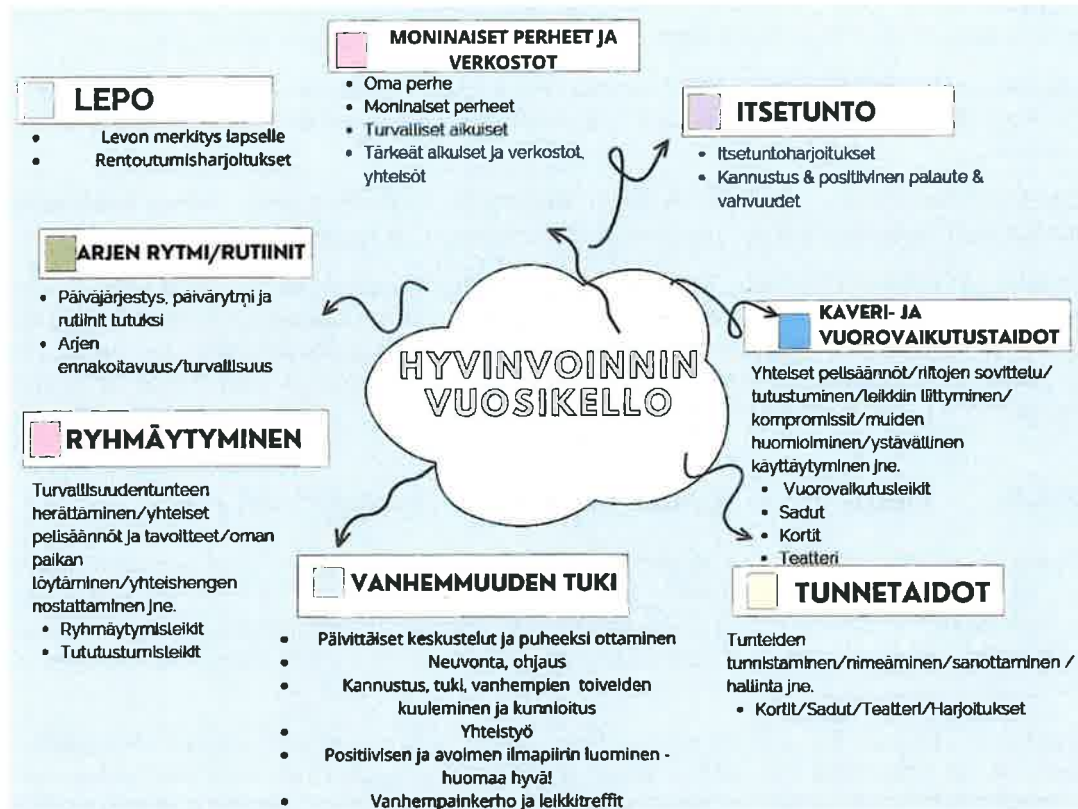
Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Naantalissa

Lapsi on aktiivinen toimija omalla oppimisen polullaan. Hänelle mahdollistetaan uuden oppimisessa ja taitojen vahvistamisessa moniaistinen, kehollinen ja toiminnallinen lähestymistapa

Naantalissa

Lapsen hyvinvointia esiopetuksessa vahvistavat riittävä lepo, turvalliset arjen rytmit ja rutiinit sekä toimiva yhteistyö kodin ja esiopetuksen välillä. Myös ryhmäytyminen, kaveri- ja vuorovaikutustaidot sekä tunnetaitojen harjoittelu ovat tärkeitä osa lapsen hyvinvointia. Lapsen itsetuntoa tuetaan kannustamalla, kuuntelemalla ja huomioimalla hänen yksilölliset tarpeensa. Lisäksi moninaisten perheiden ja verkostojen huomioiminen sekä vanhemmuuden tukeminen edistävät lapsen turvallista ja tasapainoista kasvua. Hyvinvoinnin vuosikello (kuvio 2) kuvaa lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevia osa-alueita.

Kuvio 2. Hyvinvoinnin vuosikello.

2.5.4. Monilukutaito (004)

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen

2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin⁶¹ kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Naantalissa

Naantalin esiopetuksen arvot luovat perustan osallisuuden kokemukselle. Esiopetuksessa lapset toimivat aktiivisina osallistujina, jotka voivat vaikuttaa omaan oppimiseensa ja oppimisympäristöönsä. Lapset, henkilöstö ja huoltajat suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat esiopetuksen arkea yhdessä kunkin esiopetusryhmän tarpeiden, kiinnostuksen kohteiden ja toiveiden pohjalta. Jatkuva ryhmäyttäminen vahvistaa yhteisöllisyyttä sekä luo mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa esiopetuksen arkeen. Leikki- ja oppimistilanteiden monipuolisuus, erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen sekä lasten vahvuuksien huomioiminen oppimisen lähtökohtana nostavat esiin lasta arvostavan pedagogiikan.

Perhetalomallin mukaisesti lasten oppimisympäristöt laajenevat yhteistyössä koulun kanssa. Esiopetuksen ja koulun yhdessä laatimat hyvinvointiopetuksen tavoitteet ja toimintatavat mahdollistavat esikoululaisten osallistumisen laajempaan yhteisöön. Samalla ne vahvistavat lasten osallisuuden kokemuksia sekä vaikuttamisen ja yhteistoiminnan taitoja.

Lapsi

Kasvattajan sensitiivisyys ja joustavuus ovat edellytyksenä lapsen kuulluksi tulemiselle ja mahdollistavat lapsen osallisuuden, osallistumisen ja vaikuttamisen. Keskeistä on arjen tilanteissa lapsen huomioiminen, rohkaiseminen ja kannustaminen. Lapselle annetaan tilaa ja aikaa tarkkailla, pohtia, kysellä, oivaltaa, tutkia ja kyseenalaistaa. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa.

Arjen rutiinit suunnitellaan niin, että lasten aloitteille jää tilaa niin ohjatussa toiminnassa kuin vapaassa leikissä. Kun lapsen temperamentti ja vireystaso vaihtelee, hänellä on mahdollisuus valita toimintansa ja osallistua kasvattajan tukemana, esimerkiksi liikuntaan, kun on valmis siihen. Kasvattajan tehtävänä on varmistaa kaikkien lasten osallistumisen toteutuminen. Jokaista lasta tuetaan niin, että hän saa kavereita ja kokee olevansa osa ryhmää. Osallistumisen ja vaikuttamisen arviointi tapahtuu havainnoimalla ja arvioimalla lapsen toimintaa päivittäin.

Lapsen osallisuutta ja vaikuttamista arvioidaan osana pedagogista toimintaa. Henkilöstö havainnoi, miten lapset tulevat kuulluiksi arjessa, millaisiin asioihin he voivat vaikuttaa ja miten heidän aloitteensa huomioidaan toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Lapsen osallistamisen ja vaikuttamisen keinoja ovat muun muassa:

- lapsen haastattelut
- keskustelut (mitä tein, missä onnistuin, mitä haluaisin oppia lisää)
- lasten kokoukset (lapset saavat keskustella ja päättää asioista)
- uusien asioiden rohkea kokeilu

61 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

Naantalissa

Esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet Naantalissa ovat:

- yhteinen esiopetus kaikille
- oppimisen ja oivaltamisen ilo
- lapsen osallisuus ja aktiivinen toimijuus
- hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuurissa yhteisöllisyyttä ja myönteistä läsnäoloa tukevat arjen toimintatavat ovat keskeisessä asemassa. Myönteiset kohtaamiset ja vuorovaikutus, jatkuva ryhmäyttäminen sekä osallisuuden ja merkityksellisuuden kokemusten vahvistaminen tukevat lapsen yhteisöön kiinnittymistä ja oppimisen polkua.

Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteena on tehdä esiopetuksen toimintatavat tietoisiksi ja näkyviksi. Lapsen osallisuuden sekä oppimisen ja oivaltamisen ilon tulee näkyä sekä toimintasuunnitelmissa että yksikön arjessa. Osallisuuden ja merkityksellisuuden kokemukset vahvistavat lapsen myönteistä suhdetta omaan yhteisöönsä. Kiireettömät ja myönteiset

11. Johtajan organisoimat yhteiset tapahtumat
12. Arvioinnista esiin nousseet yksikön kehittämiskohteet
13. Salassa pidettävien tietojen säilyttämiseen, siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt

Ryhmävasu

Tärkeä toimintakulttuuria arjessa ohjaava asiakirja on ryhmävasu. Ryhmävasu laaditaan esiopetusryhmän henkilöstön yhteistyönä.

Ryhmävasussa kuvataan:

1. Varhaiskasvatusta ohjaavien arvojen toteuttaminen arjessa
2. Toimivan ja hyvinvoivat tiimin periaatteet
3. Arjen käytännöt (oppimisympäristöt, osallisuus, leikki, lapsen oppimisen tuki, jatkuva ryhmäyttäminen, esi- ja alkuopetuksen yhteistyö ja ryhmäkohtainen tuki)
4. Pedagoginen toiminta
5. Pedagogisen toiminnan havainnointi, arviointi ja kehittäminen

3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä.

hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet).

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Monipuolisen liikkumisen tavoitteena⁶² on edistää oppimisen edellytyksiä ja esiopetukseen osallistumista sekä liikkumisen merkitystä kokonaisvaltaisena elämäntaitona esiopetuksessa ja sen ulkopuolella. Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa lasten vireystilaan sekä tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen ja sillä voidaan edistää oppimista ja motorista kehitystä. Liikunnallisen elämäntavan vahvistamisessa on keskeistä luoda tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen mahdollisuudet osana toimintakulttuuria huomioiden erilaiset liikkumisen rajoitteet⁶³. Inklusiivinen, toisia kunnioittava ja avoimuutta tukeva toimintakulttuuri edistää turvallista oppimisympäristöä ja sitä kautta liikunnallista elämäntapaa. Liikunnallinen elämäntapa tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia, mukaan lukien mielen hyvinvointia. Esiopetuksessa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona käyttäen liikuntavälineitä ja leluja monipuolisesti sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan liikkumista kuten kävelyä tai pyöräilyä esimerkiksi oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa kiusaamista, rasismia, väkivaltaa tai häirintää ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilöstön läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän

62 Perusopetuslaki 2 §

63 Perusopetuslaki 31 §

tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Naantalissa

Naantalissa lähiympäristö tarjoaa lapsille monipuoliset mahdollisuudet tutustua kestävän kehityksen näkökulmiin. Merellinen ympäristö, lähimetsät ja puistot luovat luontevan kontekstin ekologisesti kestävien ratkaisujen tarkastelulle sekä lapsen myönteisen luontosuhteen rakentumiselle. Myönteinen suhde ympäröivään luontoon vahvistaa lasten hyvinvointia, oppimista ja liikunnallista elämäntapaa.

Naantalin varhaiskasvatus on laatinut saaristokasvatusmateriaalin, jota hyödynnetään osana varhaiskasvatuksen arkea. Naantalissa on monipuoliset ja helposti saavutettavat mahdollisuudet tutustua jo pienestä pitäen merelliseen luontoon ja monimuotoiseen kulttuuriin. Esiopetuksessa huomioidaan paikallinen kulttuurihistoria, Itämeri ja sen merellinen ympäristö sekä tutustutaan saaristolaiskulttuuriin.

Naantalin esiopetuksessa ja perusopetuksessa olevat lapset osallistuvat Naantalin kaupungin kulttuurikasvatusohjelmaan, jota kutsutaan kulttuuriväyläksi. Kulttuuriväylä tukee saaristokasvatusta.

Kulttuuriväylä esiopetuksessa sisältää

- kirjastovierailun
- esi- ja alkuopetuksen historiapaketin "Armonlaakson aarrearkku"
- konsertissa käynnin
- luontoaiheiset työpajat
- kuvataidetaidenäyttelyn järjestämisen yhdessä naantalilaisten yrittäjien kanssa

Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti osana esiopetuksen arkea. Muutoksia tehdään arvioinnin pohjalta tarpeen mukaan. Lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa oppimisympäristöjen kehittämiseen omien havaintojensa, kokemustensa ja arviointiensä kautta. Myös huoltajat osallistuvat oppimisympäristöjen arviointiin asiakaskyselyiden ja keskustelujen avulla, mikä tukee toiminnan jatkuvaa kehittämistä.

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa, paikallisessa suunnittelussa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhoiton käytäntöjä

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Naantalissa

Perhetalo-ideologia

Perhetalomalli toimii Naantalin kaupungin varhaiskasvatusta- ja esiopetusta koskevan palveluverkkosuunnittelun ja rakentamisen lähtökohtana. Tavoitteena on kehittää monikäyttöisiä, muuntojoustavia ja yhteisöllisiä oppimis- ja palveluympäristöjä, jotka kokoavat varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, perusopetuksen sekä tarvittaessa muita lasten, nuorten ja perheiden palveluja toimivaksi kokonaisuudeksi.

Perhetalojen tavoitteena on rakentaa lapselle yhtenäinen kasvun ja oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen. Toiminnan keskiössä on lasten, nuorten ja perheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen sekä eri toimijoiden välinen laaja-alainen yhteistyö. Perhetaloissa toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhteisöllisesti, mikä vahvistaa yhteistä toimintakulttuuria ja tukee lapsen kasvua, oppimista ja osallisuutta.

Perhetalossa edistetään yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja aitoa kohtaamista. Tavoitteena on luoda turvallinen ja osallistava toimintaympäristö, jossa lapset, huoltajat ja henkilöstö toimivat yhdessä. Perhetalo mahdollistaa myös vertaistuen toteutumisen, mikä vahvistaa yhteisöön kuulumisen tunnetta ja tukee lasten ja perheiden hyvinvointia.

Tulevaisuuden perhetaloissa varhaiskasvatus on osa palvelukokonaisuutta, jossa toteutuvat:

- eri toimijoiden laaja-alainen yhteisöllinen yhteistyö ja yhteinen toimintakulttuuri
- lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistävien palveluiden monipuolinen saatavuus
- sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä oppimisen tuen palveluiden toteutuminen lähellä arkea
- kasvatusyhteistyö huoltajien kanssa sekä vanhemmuuden tukeminen

Yhteistyö huoltajien kanssa

Yhteistyökäytäntöjä suunniteltaessa huomioidaan lasten ja huoltajien mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa toimintaan. Huoltajat ja esiopetuksen henkilöstö sitoutuvat toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Yhteistyö perustuu keskinäiseen luottamukseen, arvostukseen, avoimeen vuorovaikutukseen sekä perheiden yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta, ja esiopetus tukee tätä kasvatustehtävää yhteistyössä perheen kanssa.

Yhteistyötä toteutetaan monin eri tavoin esiopetusvuoden aikana. Yhteistyömuotoja ovat muun muassa päivittäiset kohtaamiset huoltajien kanssa, tiedottaminen, arvo- ja kasvatuskeskustelut, juhlat ja muut yhteiset tapahtumat sekä esiopetusta koskevat asiakaskyselyt. Yhteistyön tavoitteena on rakentaa lapsen kasvua, hyvinvointia ja oppimista tukeva yhtenäinen toimintakulttuuri kodin ja esiopetuksen välille.

Siirtymä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Siirryttäessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen järjestetään tulevien esiopetusikäisten huoltajille vanhempainilta ja tarvittaessa tutustumiskeskustelu. Lapsen tiedot siirtyvät varhaiskasvatuksesta esiopetukseen Päiky-järjestelmän kautta. Tämän lisäksi opettajien tapaaminen on tärkeää molemmissa siirtymävaiheissa. Siirtymävaiheen palaverissa sovitaan yhteisistä käytännöistä ja varmistetaan tiedon kulku. Lapsen siirtyessä toimintayksiköstä tai -ryhmästä toiseen, tiedonsiirrosta vastaa lähettävä osapuoli. Keskustelut käydään loppukevään/ alkukesän aikana. Alla olevaan taulukkoon (taulukko 1) on kirjattu yhdessä sovitut nivelvaiheen käytännöt, kun lapsi siirtyy varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

Taulukko 1. Nivelvaihe varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

suunnittelemaa ja ohjaamaa toimintaa. ESKO-toimintaan osallistuvat esikoululaiset ja 1. luokan oppilaat vähintään kaksi oppituntia viikossa koko lukuvuoden ajan. Joissakin yksiköissä toimintaan osallistuvat myös 2. luokan oppilaat.

ESKO-toiminnan tavoitteena on rakentaa lapselle eheä ja turvallinen oppimisen polku esiopetuksesta perusopetukseen. Toiminta perustuu esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstön tiiviiseen yhteistyöhön sekä yhteisiin kasvatuksen, opetuksen ja oppimisen tavoitteisiin. Yhteistyön avulla tuetaan lasten koulun siirtymistä, vahvistetaan yhteisöllisyyttä ja luodaan myönteisiä kokemuksia oppimisesta.

ESKO-toiminnan sisällöt rakentuvat esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmien yhteisistä tavoitteista, erityisesti laaja-alaisen osaamisen osa-alueista sekä monialaisista oppimiskokonaisuuksista. Toiminnan teemoja voivat olla esimerkiksi luonto ja eläimet, vuorovaikutustaidot, liikunta, terveys ja hyvinvointi sekä erilaiset kädentaito- ja taideprojektit.

Alla olevassa kuviossa (kuvio 3) on kuvattu kaikissa yksiköissä toteutettavan ESKO-toiminnan yhteiset periaatteet ja toimintaa ohjaavat rakenteet.

KÄYTÄNTÖ JOKAISESSA YKSIKÖSSÄ JA RAAMIT TOIMINNALLE

Kuvio 3. Esi- ja perusopetuksen ESKO-toiminta

Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen

Naantalissa siirtymävaiheen yhteistyö esiopetuksesta perusopetukseen on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Yhteistyö edellyttää esi- ja alkuopetuksen henkilöstön säännöllistä yhteistyötä sekä yhteisiä suunnittelu- ja arviointitapaamisia toimintakauden alussa ja lopussa. Yhteistyössä hyödynnetään alueellisessa opiskeluhoitoyhtymässä sovittua aluejakoa, ja koulukohtainen opiskeluhoitoyhtymä sopii lukuvuoden yleisistä siirtymävaiheen käytännöistä. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön tarkemmat toimintatavat kuvataan yksikkökohtaisissa lukuvuosisuunnitelmissa ja niitä täsmennetään yhteisissä tapaamisissa. Toimintaa arvioidaan sekä lukuvuoden aikana että sen päättyessä.

Lapsen tiedot siirretään esiopetuksesta perusopetuksen Wilma-järjestelmään. Leopsista siirretään kouluun lapsen opetuksen järjestämisen kannalta tarpeelliset tiedot. Näitä ovat voimassa oleva lapsikohtaisen tuen päätös ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma, lapsikohtaiset tukitoimet sekä arvio niiden vaikuttavuudesta. Lisäksi siirretään tiedot lapsen henkilökohtaisen ohjauksen tarpeesta, mahdollisista tulkittamis- ja avustajapalveluista sekä käytössä olevista apuvälineistä. Tiedonsiirtoon sisältyvät myös esiopetusvuoden aikana toteutetut ryhmäkohtaiset tukimuodot ja tukitoimet. Kouluun toimitetaan lisäksi Mavalka-aineisto. Tiedonsiirto toteutetaan yhteistyössä hoitajien kanssa.

Perusopetuksen opetuksen tukea suunnitteleva OTUS-ryhmä käsittelee nivelvaiheessa niiden lasten koulupolun jatkumoa, jotka ovat saaneet esiopetuksessa lapsikohtaista tukea. Tavoitteena

Ajankohta	Mitä tapahtuu?	Miten menetellään?	Vastuuhenkilö
syyskausi	Mikäli lapsen tuleva koulupolku mietityttää, jo syksyn aikana tehdään yhteistyötä kveon ja alakoulun konsultoivan erityisopettajan kanssa.	Kveo/veo on yhteydessä alakoulun konsultoivaan erityisopettajaan.	Alakoulun konsultoiva erityisopettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettajat
joulukuu	Käsitellään koulupaikkapäätöksiin liittyvät erityiset huomiot.	Varhennetun oppivelvollisuuden ja lapsikohtaisen tuen tarpeiden huomiointi.	Johtava rehtori, alakoulun konsultoiva erityisopettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettajat, varhaiskasvatuspäällikkö
tammikuu	Huoltajille tietoa tulevasta koulupaikasta. Kouluun ilmoittautuminen.	Ilmoittautuminen Wilmassa.	Koulusihteri
helmikuu	Päätöksiin mahdollisesti vaikuttavat lasten tuen ja opiskeluhuollon verkostot.	Varhennetun oppivelvollisuuden ja lapsikohtaisen tuen tarpeiden huomiointi.	OTUS-ryhmä johtavan rehtorin johdolla. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat, koulupsykologit.
maaliskuu	Päätös koulupaikasta.	Päätökset tehdään Wilmaan.	Johtava rehtori
huhtikuu	Lapsen tukeen liittyvät tiedonsiirtopalaverit. Lapsen terveydentilaan liittyvien tietojen siirto huoltajan luvalla. Tarvittaessa esiopettajien ja luokanopettajien tapaamiset. Näihin kutsu myös huoltajille.	Tietojen siirto sovitusti ja huoltajien luvalla.	Veot, kveot, koulun erityisopettajat. Esiopettajat ja luokanopettajat.
toukokuu	Kouluun tutustumiset. Tietojen siirto: kansilehti Wilmasta, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (=vasu-lomake), mahdollinen lapsikohtainen tuen hallintopäätös, MAVALKA -koko paketti.	Kouluihin huhtikuun loppuun mennessä.	Luokanopettajat, esiopettajat, erityisopettajat

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin, liikkumiseen ja muiden esiopetuksen sisältöjen opettamiseen soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearviointin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Naantalissa

Esiopetus perustuu toiminnallisuuteen ja leikkiin, mikä huomioidaan oppimisympäristöjen suunnittelussa ja kehittämisessä. Oppimisympäristöinä hyödynnetään monipuolisesti myös paikallista ympäristöä, kuten metsiä, merta, kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita sekä julkisia liikennepalveluja. Näin lapsille tarjoutuu mahdollisuuksia oppia, tutkia ja havainnoida ympäristöään aidoissa tilanteissa.

Opettaja hyödyntää monipuolisia työtapoja yhdistäen esiopetuksen tavoitteet, oppimiskokonaisuudet sekä lasten yksilölliset kehitys-, oppimis- ja tuen tarpeet. Tämä edellyttää jatkuvaa havainnointia, keskustelua lapsen ja huoltajien kanssa sekä vahvaa pedagogista asiantuntemusta esiopetuksen tavoitteista ja sisällöistä. Huoltajien kanssa käydään syksyllä ja keväällä arviointikeskustelut, joihin myös lapsi osallistuu mahdollisuuksien mukaan ainakin osaksi

koskien määrätään luvussa 5. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁷².

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kehityksen ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁷³. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Naantalissa

Arviointi on olennainen osa esiopetusta. Sen tavoitteena on tukea lapsen kasvua, oppimista, hyvinvointia ja myönteistä käsitystä omista taidoistaan. Arviointi perustuu jatkuvaan havainnointiin, keskusteluun sekä pedagogiseen dokumentointiin.

Pedagoginen dokumentointi

Esiopetuksessa toimitaan Naantalin pedagogisen dokumentoinnin mallin mukaisesti. Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuslain edellyttämä ja työntekijälle kuuluva tehtävä, joka tulee toteuttaa osana perustehtävää suunnitelmallisesti ja riittävässä laajuudessa, kuitenkin niin, että dokumentointi pysyy tarkoituksenmukaisena ja tukee myös työn hallintaa ja työhyvinvointia.

Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus

- toiminnan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen
- lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen seuraaminen
- lapsen osallisuuden vahvistaminen
- huoltajien osallisuus ja yhteistyö
- laadun ja vaikuttavuuden osoittaminen

Dokumentoinnin periaatteet

- **Tarkoituksenmukaisuus:** Dokumentointi on riittävää, kun se palvelee lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemista sekä tiimin ja huoltajien tiedontarvetta.
- **Hyödyllisyys:** Dokumentoinnin tulee olla hyödyllistä – jos siitä ei ole todellista hyötyä, sitä on liikaa tai liian vähän.
- **Joustavuus:** Dokumentoinnin määrä ja muoto voivat vaihdella ryhmän tarpeiden, arjen tilanteiden ja resurssien mukaan.
- **Lapsilähtöisyys:** Dokumentoinnin tulee tuoda esiin lapsen ääni, kiinnostuksen kohteet, vahvuudet ja tuen tarpeet.
- **Tiimin yhteinen ymmärrys ja toiminnan sujuvuus:** tiimillä yhteinen käsitys lapsen ja ryhmän tilanteesta.
- **Ammatillinen kirjallinen ilmaisu:** Dokumentoinnissa käytetään asiallista, selkeää ja ammatillista kieltä. Havainnot ja pedagogiset ratkaisut kirjoitetaan ymmärrettävästi ja kunnioittavasti.

Pedagogisen dokumentoinnin tasot

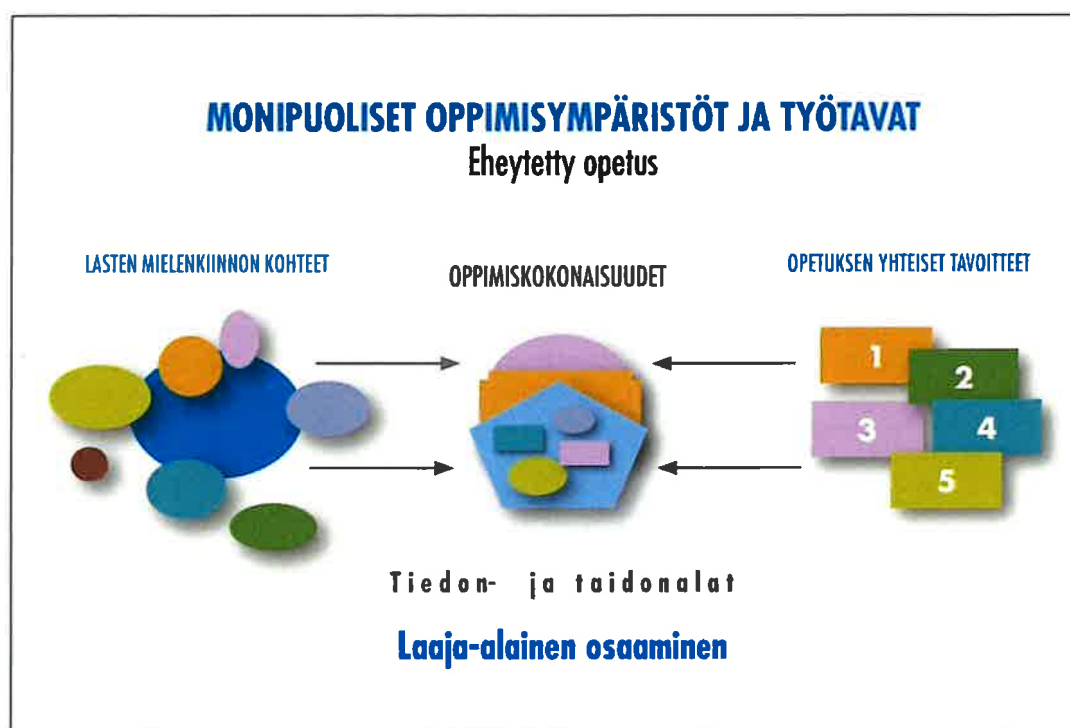
- **Lapsen näkökulma:** lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) ja kasvunkansio.

72 Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

73 Perusopetuslaki 22 §

lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat esiopetuksessa

4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001)

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

pienet esitykset ja näyttelyt ovat esiopetusikäisille myös merkityksellisiä ja antoisia kokemuksia. Esiopetusikäiset vierailevat valitsemassaan museossa kerran toimintakauden aikana.

Osana Kulttuuriväylää järjestetään vuosittain Taidetaivallus yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa. Taidetaivallus on Naantalin kaupungin esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja naantalilaisten yrittäjien yhteinen tapahtuma, jossa esitellään naantalilaisten lasten teoksia yritysten näyteikkunoissa. Näyttely yhdistää reippailun ja taide-elämyksen, johon kaikkien on mahdollista osallistua.

Alla olevaan kuvioon (kuvio 4.) on koottu lapsen ilmaisun monet muodot Naantalin esiopetuksessa.

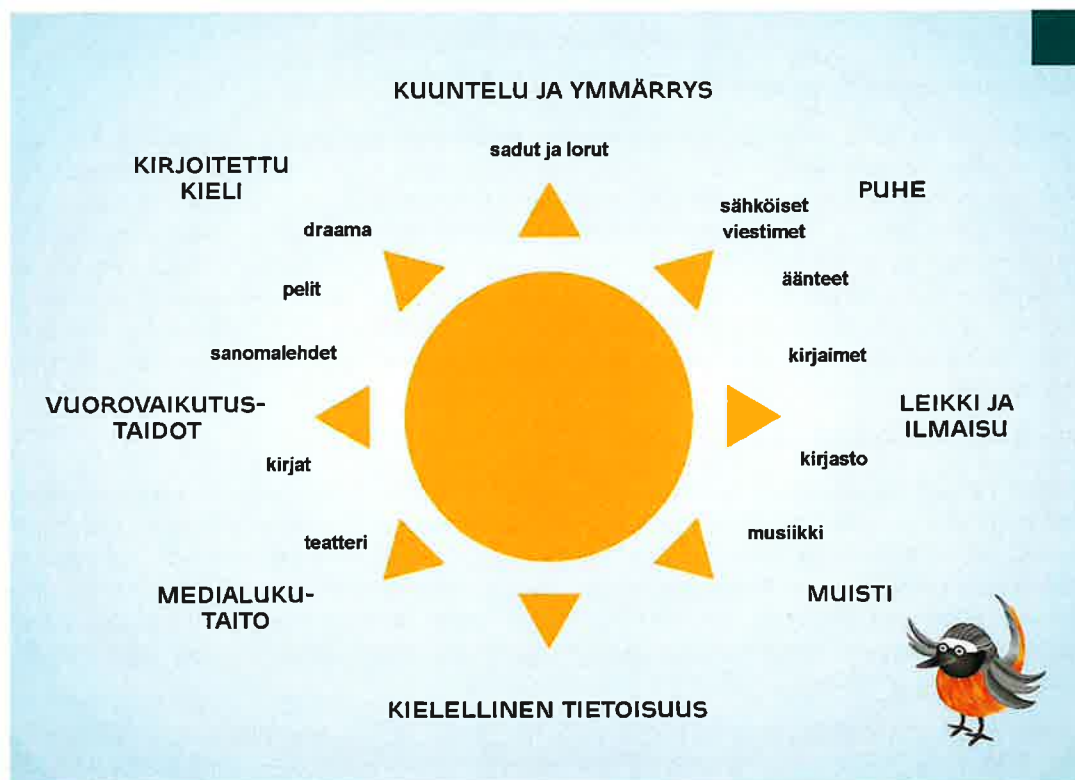
Kuvio 4. Ilmaisun monet muodot.

4.3.2. Kielten rikas maailma (002)

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja

Naantalin esiopetuksessa sensitiivinen vuorovaikutus, arkipedagogiikka ja kielitietoinen opetus vahvistavat lapsen kielellisten taitojen kehittymistä. Lasta kannustetaan, ohjataan ja innostetaan aktiiviseen kielen käyttöön esimerkiksi kerronnan, leikkien, satujen, lorujen, riittelyn, laulujen ja rytmittelyn avulla. Oppimisympäristöön luodaan yhdessä lasten kanssa turvallinen ja arvostava ilmapiiri, jossa jokainen voi kertoa mielipiteistään ja toiveistaan.

Kielellinen tietoisuus rakentuu monipuolisissa arjen tilanteissa (kts. kuvio 5). Sadut, lorut, leikki, musiikki, kirjallisuus, draama ja vuorovaikutus tukevat lapsen kielen kehitystä kokonaisvaltaisesti.

Kuvio 5. Kielellinen tietoisuus.

Esiopetuksessa lasta harjaannutetaan kuulemaan äänteitä ja tunnistamaan kirjaimia, rytmittämään sanojen tavuja, keksimään riimipareja sekä pohtimaan sanojen merkityksiä. Lapsella on mahdollisuus tutkia ja harjoitella kirjainhahmoja ja niiden muodostamista monin eri tavoin, esimerkiksi keuhollisesti, rakentamalla, muotoilemalla ja piirtämällä. Esiopetuksessa herätellään lapsen kiinnostusta sekä luodaan pohjaa luku- ja kirjoitustaidon kehittymiselle.

Lapsille ääneen lukeminen on yksi tehokkaimmista ja helpoimmista tavoista tutustua kieleen, sanoihin, äänteisiin ja kirjaimiin. Esiopetuksessa lapsille luetaan päivittäin erilaisia tekstejä, kuten satuja, tarinoita, loruja ja tietotekstejä. Lukutuokiot vahvistavat osallisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä tukevat lapsen kielellisen tietoisuuden, mielikuvituksen ja luovan ajattelun kehittymistä. Yhteistyö Naantalin kirjastojen kanssa rikastuttaa esiopetuksen kielellisten ja kulttuuristen taitojen harjoittelua.

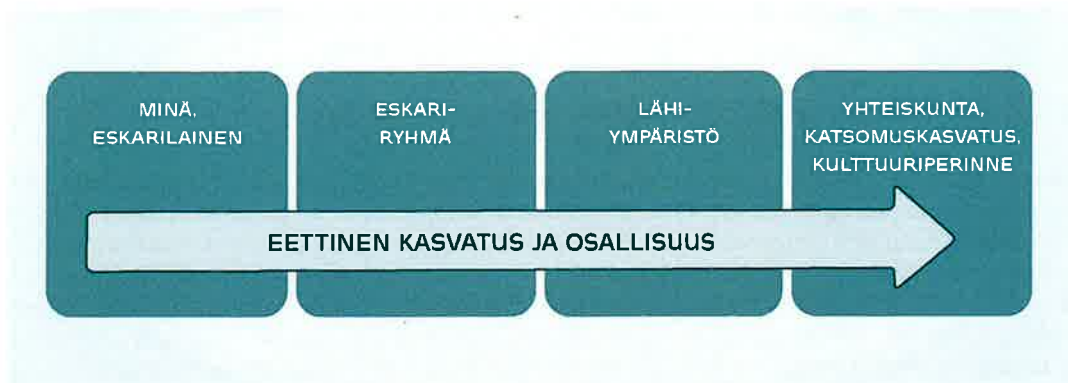
Naantalissa varhennettu englannin opetus alkaa jo esiopetuksessa kielisuihkutteluna leikkien, lorujen, laulujen ja arkisanaston avulla. Lisäksi lapsella on mahdollisuus tutustua muihin maailman kieliin ja kulttuureihin esimerkiksi teematyöskentelyn kautta.

4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä

Naantalissa

Eettinen kasvatus ja osallisuus muodostuu omaan itsen, lähiympäristön ja koko yhteiskunnan muodostamasta kokonaisuudesta, joka hahmottuu lapselle pikkuhiljaa omasta lähiympäristöstä käsin (kuvio 6).

Kuvio 6. Eettinen kasvatus ja osallisuus.

Minä eskarilainen

Esiopetuksessa vahvistetaan lapsen:

- tunnetaitoja
- itsesääätelytaitoja
- vuorovaikutustaitoja
- oman toiminnan suunnittelun taitoja

Eskariryhmä

Esiopetuksessa harjoitellaan:

- kaveritaitoja
- ymmärrystä oman toiminnan vaikutuksesta yhteiseen arkeen, kuten kaverin ja ryhmän huomioimista sekä yhteisistä työtehtävistä huolehtimista

Lähiympäristö, Naantali ja sen historia

Esiopetuksessa:

- tutustutaan lähiympäristön luontoon, kulttuuritarjontaan ja liikuntapaikkoihin
- tutustutaan Naantalin historiaan ja paikallisiin perinteisiin, kuten Naantalin kirkkoon, Kultarantaan, saaristolaiskulttuuriin, Naantalin pipareihin, sukkaperinteeseen ja Trumputtajaan
- tutustutaan Naantalin perinteisiin tapahtumiin, kuten Unikeonpäivään ja Tuhkamarkkinoihin
- hyödynnetään Armonlaakson aarrearkkua, johon on koottu tietoa ja toimintavinkkejä Naantalin historiasta

Yhteiskunta, katsomuskasvatus ja kulttuuriperinne

Esiopetuksessa:

- tutustutaan Suomen historiaan ja kulttuuriperintöön eri juhlapäivien yhteydessä, kuten itsenäisyyspäivänä, Kalevalan päivänä ja Runebergin päivänä
- laaditaan yhdessä lasten kanssa esiopetusryhmän säännöt sekä tutustutaan yhteiskunnassa yhteisesti sovittuihin sääntöihin ja niiden merkitykseen
- herätetään kiinnostusta ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin asioihin lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden

esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhderekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämäänsä niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Naantalissa

Naantalin esiopetuksessa tiedostetaan varhaisten matemaattisten taitojen tukemisen merkitys lapsen matemaattisen ajattelun kehittymiselle. Matematiikan oppiminen rakentuu vahvalle perustalle, joka muodostuu hahmottamisen, vertailun, luokittelun sekä sijainti- ja suhderekäsitteiden ja säännönmukaisuuksien ymmärtämisestä. Kaikki myöhemmät matemaattiset taidot, kuten lukukäsitteen kehittyminen, pohjautuvat tälle perustalle.

Lukukäsitetaitoihin kuuluvat lukumäärien havainnointi, hahmottaminen, nimeäminen ja vertailu, lukujonotaidot sekä lukumäärän, lukusanan ja numeromerkin yhdistäminen ja käyttäminen. Matemaattisen ajattelun kehittämisen ja lukukäsitteen vahvistamisen rinnalla esiopetuksessa tutustutaan geometriaan, mittaamiseen ja ajan käsitteisiin. Matematiikan oppiminen edellyttää riittävän hyvää hahmottamiskykyä ja työmuistia. Näiden taitojen tietoista kehittämistä tuetaan esiopetuksessa koko toimintakauden ajan.

Esiopetuksessa laajennetaan ja syvennetään varhaiskasvatuksessa alkanutta matemaattisen ajattelun ja lukukäsitteen vahvistamista. Matemaattisten sisältöjen opettaminen on tavoitteellista, suunnitelmallista ja johdonmukaisesti etenevää. Opetuksen tavoitteena on myös oppimisen ja oivaltamisen ilo, kiinnostuksen herättäminen matematiikkaa kohtaan sekä huomion kiinnittäminen matematiikkaan kaikkialla ympäristössämme. Matematiikan opetuksessa luodaan lapselle mahdollisuuksia havainnointiin, tutkimiseen, kokeilemiseen, päättelyyn, pohdintaan ja kuvailuun.

Matematiikan oppiminen lähtee liikkeelle lapsen omasta taitotasosta, minkä vuoksi taitojen kartoitus on tärkeä tehdä esiopetusvuoden alussa. Naantalissa lapsen matemaattisten taitojen arvioinnissa käytetään Mavalka 2 -tehtäväpakettia.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Naantalissa

Esiopetuksessa edistetään lasten liikunnallista elämäntapaa osana päivittäistä toimintaa. Liikkuminen nähdään hyvinvoinnin, oppimisen ja osallisuuden edistäjänä. Liikunnan ilo on läsnä arjen toiminnassa sekä sisällä että ulkona. Päivittäisessä toiminnassa varmistetaan monipuoliset mahdollisuudet liikkumiseen, leikkiin, ulkoiluun ja fyysiseen aktiivisuuteen sekä ohjatuissa että lapsilähtöisissä tilanteissa.

Oppimisympäristöjä, siirtymätilanteita ja pedagogisia menetelmiä suunnitellaan siten, että ne kannustavat liikkeeseen, toiminnallisuuteen ja aktiiviseen osallistumiseen. Toiminnassa huomioidaan lasten erilaiset valmiudet, kiinnostuksen kohteet ja tuen tarpeet, jotta jokainen lapsi voi kokea liikunnan iloa, onnistumista ja yhteenkuuluvuutta. Jokaiselle lapselle mahdollistetaan osallistuminen liikuntaan omien kykyjensä ja taitotasonsa mukaisesti positiivisessa ja kannustavassa ilmapiirissä.

Esiopetus osallistuu Liikkuva varhaiskasvatus- ja Liikkuva koulu -ohjelmiin sekä hyödyntää tavoitteellisesti Naantalın kaupungin varhaiskasvatuksen liikunnan vuosikelloa (kuvio 7). Lisäksi esiopetus tekee tiivistä yhteistyötä kaupungin liikuntatoimen kanssa esimerkiksi yhteisten liikuntatapahtumien järjestämisessä ja liikuntavälineiden lainaamisessa. Esiopetuksessa osallistutaan uimakouluun sekä mahdollisuuksien mukaan erilaisiin teemaviikkoihin, kuten Jekku-jänön seikkailuviikkoon, Eskarien partioviikkoon, Hippo Säbäkipinään ja Lasten oikeuksien viikkoon.

Esiopetuksen viestinnässä huoltajia ja lapsia kannustetaan yhteiseen arkiliikuntaan esimerkiksi kodin ja esiopetuksen välisillä matkoilla. Perheille tiedotetaan Naantalın liikuntamahdollisuuksista ja heitä rohkaistaan osallistumaan yhdessä lapsen kanssa kaupungin tarjoamiin yhteisöllisiin ulkoilu- ja liikuntatapahtumiin.

Liikunnallisen elämäntavan toteutumista arvioidaan osana esiopetuksen toimintakulttuurin arviointia ja kehittämistä.

Esiopetuksessa edistetään myönteistä suhtautumista erilaisiin ruokiin ruokakasvatuksen avulla. Ruokailu on osa pedagogista toimintaa, jossa lapset ja aikuiset ruokailevat yhdessä. Samalla lapsille tarjoutuu mahdollisuus harjoitella hyviä ruokailutapoja ja saada mallia monipuolisesta ja ravitsemuksellisesti riittävästä ruokailusta. Lasta ohjataan ymmärtämään, että uusiin makuihin tutustuminen ja niihin tottuminen vaativat usein useita maistelukertoja. Esimerkiksi maistelupassi innostaa lapsia kokeilemaan uusia makuja esiopetusvuoden aikana. Ruokailutilanteissa harjoitellaan myös haarukan ja veitsen käyttöä sekä opetellaan ehkäisemään ruokahävikkiä kestävän elämäntavan ja kohtuullisen kulutuksen näkökulmasta. Ruokavalioissa huomioidaan terveydelliset, eettiset ja uskonnolliset syyt.

Lasten turvallisuuden tunne on esiopetuksessa ensiarvoisen tärkeää. Kehoturvallisuutta vahvistetaan esimerkiksi keskustelemalla lapsen oikeudesta omaan kehoon ja sen henkilökohtaisiin rajoihin. Kaveritaitoja ja turvataitoja harjoitellaan muun muassa leikin, draaman ja yhteisten keskustelujen avulla. Liikenneturvallisuuteen tutustutaan lähiympäristössä harjoittelemalla esimerkiksi turvallista tien ylittämistä suojatiellä.

Tunnekasvatus perustuu sensitiiviseen ja dialogiseen vuorovaikutukseen lapsen, henkilöstön ja muiden lapsen arjessa mukana olevien ihmisten välillä. Lapsen tunteille annetaan tilaa, aikaa ja tukea. Yhdessä lapsen kanssa opetellaan tunnistamaan, sanallistamaan, säätelemään ja ilmaisemaan tunteita rakentavilla, turvallisilla ja hyväksyttävillä tavoilla. Naantalin esiopetuksessa hyödynnetään myös erilaisia tunnekasvatuksen materiaaleja ja menetelmiä.

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁷⁴. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvaramia sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädettyä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädettyä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Naantalissa

Ruotsinkielinen esiopetus toteutuu ostopalveluna Raisiosta tai Turusta.

Seuraavien kieli- ja kulttuuriryhmien esiopetus on integroitu yleiseen esiopetukseen:

- kaksikieliset
- viittomakieliset
- romanit
- maahanmuuttajat

Kaksikielisten ja maahan muuttaneiden esiopetuksen tavoitteena on riittävän suomen kielen saavuttaminen, jotta koulun aloittaminen sujuisi hyvin. Lapsen äidinkieltä ja/tai kotikieltä tuetaan yhteistyössä lapsen perheen kanssa. Suunnitelmallista ja tavoitteellista kieli- ja kulttuuriopetusta annetaan kaikille lapsille kielitaidon kehittymiseksi. Oppimisen tukena käytetään toiminnanohjauskuvia ja tukiviittomia.

Esiopetuksessa järjestämme opetuskielen tukiopetusta sitä tarvitseville lapsille.

Yhteistyössä monikulttuuristen perheiden kanssa on tärkeää, että muita kulttuureita kunnioitetaan ja että monikulttuurisuus nähdään rikkautena.

Nivelvaiheessa esiopetuksesta ensimmäiselle luokalle voidaan tarvittaessa tehdä yhteistyötä valmo-opettajien kanssa, kun arvioidaan S2-lapselle sopivaa koulunaloituspaikkaa.

4.5. Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtapoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt⁷⁶ osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- tai yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain⁷⁷ mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

Naantalissa

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen lähtökohtana on osallistava toimintakulttuuri, joka varmistaa lapsen kiinnittymisen esiopetusryhmään. Kokemus ryhmään kuulumisesta edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista.

Keväällä 2025 toteutetuissa lasten haastatteluissa kysyttiin, mihin asioihin lapset kokivat tarvitsevansa eniten tukea ja mistä he olivat sitä saaneet. Vastaaajista 90 prosenttia koki tarvitsevansa apua esiopetusvuoden aikana. Eniten tukea tarvittiin riitojen ratkaisemiseen sekä uusien taitojen oppimiseen ja harjoitteluun. Eniten apua lapset olivat saaneet vertaisryhmältä ja kavereilta. Myös kahdenkeskinen harjoittelu aikuisen kanssa nousi esiin tärkeänä tukimuotona.

Yksikön esihenkilöt vastaavat esiopetusryhmien muodostamisesta ja henkilöstön sijoittamisesta siten, että lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen, ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä lapsen tarvitseman tuen toteuttaminen ovat mahdollisia. Kasvatus- ja opetuslautakunta hyväksyy syyslukukauden alussa lukuvuosisuunnitelman, joka sisältää tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, vastuunjaon, monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön sekä huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön. Suunnitelma laaditaan jokaiselle lukuvuodelle erikseen. Lukuvuosisuunnitelmaa arvioidaan lukuvuoden aikana, ja siihen tehdään tarvittaessa muutoksia ryhmän tilanteen muuttuessa, esimerkiksi lapsiryhmän koon tai lasten tuen tarpeiden muuttuessa.

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi⁷⁸. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään

⁷⁶ Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)

⁷⁷ Perusopetuslaki 4 a luku

⁷⁸ Perusopetuslaki 20 a §

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhuollon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhuollon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhuoltona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhuoltona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa⁸³. Opiskeluhuollosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

Naantalissa

Esiopetuksen järjestäjä vastaa tuen järjestämisestä, toteuttamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä sekä siitä, että lapsi saa tarvitsemansa tuen viivytystä. Tuen tarpeen arviointi, tuen toteuttaminen sekä toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, tehtäviensä ja vastuidensa mukaisesti.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lapsen mielipiteet ja kokemukset huomioidaan hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Huoltajien näkemykset lapsen vahvuuksista, tarpeista ja arjen sujumisesta ovat keskeinen osa tuen arviointia, suunnittelua, toteuttamista ja arviointia. Tarvittaessa järjestetään monialaisia verkostotapaamisia, joihin osallistuvat huoltajien lisäksi lapsen kanssa työskentelevät asiantuntijat. Monialainen yhteistyö perustuu huoltajan suostumukseen ja lapsen edun ensisijaisuuteen.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan esiopetuksen oppimissuunnitelmaan, joka kattaa myös esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen. Tuen toteutumista, vaikuttavuutta ja riittävyttä arvioidaan säännöllisesti sekä aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Esiopettaja vastaa lapsen tuen pedagogisesta suunnittelusta, toteuttamisesta, dokumentoinnista ja arvioinnista yhteistyössä muun henkilöstön kanssa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen arviointiin, tukitoimien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin yhteistyössä henkilöstön ja huoltajien kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään pedagogisten ratkaisujen suunnittelussa, henkilöstön konsultoinnissa sekä monialaisessa yhteistyössä. Erityisopettajan antama opetus toteutuu pääsääntöisesti lapsen omassa ryhmässä osa- tai kokoaikaisena sekä tarvittaessa samanaikais- tai yhteisopetuksena.

Naantalissa konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii alueensa varhaiskasvatustieteiden pedagogisena asiantuntijana. Lisäksi varhaiskasvatuksessa työskentelee ryhmässä toimivia varhaiskasvatuksen erityisopettajia sekä lapsi- tai ryhmäkohtaisia varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajia, joiden tehtävänä on tukea lasten osallistumista, oppimista ja hyvinvointia varhaiskasvatuksen arjessa.

Esiopetuksessa on lisäksi käytössä Naantalin opiskeluhuollon palveluita, joita kuvataan tarkemmin luvussa 6.

5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

83 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

5. Päätöksen mahdollisesta sijoittamisesta erityisopetuksen pienryhmään tekee johtava rehtori.
6. Lapselle, jolla on voimassa oleva lapsikohtaisen tuen päätös, järjestetään nivelvaiheen verkostotapaaminen tiedonsiirron ja tuen jatkuvuuden varmistamiseksi. Verkoston kutsuu koolle esiopetuksen erityisopettaja. Vastaanottavasta koulusta osallistuvat tuleva luokanopettaja ja/tai erityisopettaja. Mukaan kutsutaan tarvittaessa myös muita lapsen tuen kannalta keskeisiä asiantuntijoita. Verkostotapaamisen avulla varmistetaan lapsen tarvitsemien tukitoimien suunnittelu ja sujuva siirtyminen perusopetukseen.

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa⁸⁵. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸⁶. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien

⁸⁵ Perusopetuslaki 20 b §

⁸⁶ Perusopetuslaki 20 b §

Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä⁹¹ tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikaisesti yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskevissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

Naantalissa

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua, toteutusta ja arviointia johdetaan tavoitteellisesti sekä kaupunki-, toimipaikka- että esiopetusryhmätasolla. Kaupunkitasolla tätä työtä johtaa varhaiskasvatuspäällikkö. Opetuksen järjestäjä ja konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat (KVEO) arvioivat ennakoivasti keväällä oppimisen edellytyksiä tukevia rakenteellisia järjestelyjä esiopetusryhmiä muodostettaessa. Toimipaikkakohtaisesta johtamisesta vastaa aluepäiväkodinjohtaja. Hän huolehtii siitä, että henkilöstöllä on käytettävissään riittävästi aikaa ja resursseja tiedonsiirtoon, suunnitteluun ja arviointiin.

Ryhmäkohtaisesta johtamisesta vastaavat esiopetuksen opettajat tarvittaessa yhteistyössä konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelu toimipaikka- ja ryhmätasolla käynnistyy kevään arviointipäivässä ja jatkuu syksyn suunnittelupäivässä. Esiopetusryhmän alueellinen KVEO havainnoi ryhmän rakennetta, toimintaa ja tuen tarpeita elo-syyskuun aikana. Havainnointijakson jälkeen ryhmän henkilöstölle ja KVEO:lle varataan riittävästi yhteistä aikaa arviointiin ja suunnitteluun. Oppimisen edellytyksiä tukevat rakenteelliset ja pedagogiset järjestelyt kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan.

Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluvat esimerkiksi esteettömyys, lapsiryhmän koko, henkilöstömitoitus, mahdolliset ryhmäavustajat sekä tarvittava lisä- ja täydennyskoulutus. Pedagogisia järjestelyjä ovat esimerkiksi kielitietoinen opetus, päivärytmi, rutiinit ja struktuurit, kuvien ja tukiviittomien käyttö, ryhmän yhteisesti sovitut toimintatavat, opetuksen eriyttäminen sekä kaikkien käytössä olevat apuvälineet. Erityistä huomiota kiinnitetään keskittymisen ja tarkkaavuuden haasteiden tukemiseen sekä käyttäytymisellään oireilevien lasten riittävään tukemiseen.

Rakenteellisista järjestelyistä vastaa opetuksen järjestäjä. Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtii siitä, että opetuksen järjestäjällä on käytössään ajantasainen tieto esiopetusryhmien tarpeista. Pedagogisten järjestelyjen suunnittelusta ja toteutuksesta vastaavat esiopetuksen opettajat yhteistyössä KVEO:n kanssa.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

91 Perusopetuslaki 20 b §

Kuvio 8. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt.

Käyttäytymisellään reagoivat lapset

Käyttäytymisellään reagoivilla lapsilla tarkoitetaan tässä yhteydessä lapsia, joiden reagointi tilanteisiin on ikätasoon nähden poikkeavan voimakasta tai laadultaan erilaista ja aiheuttaa haittaa lapselle itselleen tai hänen ympäristölleen. Käyttäytyminen voi ilmetä esimerkiksi aggressiivisuutena, vetäytymisenä, häiritsevästä toimintana tai sääntöjen rikkomisena.

Käyttäytymisen taustalla voi olla esimerkiksi turvattomuutta, stressiä, traumaattisia kokemuksia, neurologisia haasteita, sosiaalisia tai perhetilanteeseen liittyviä vaikeuksia sekä riittämättömästi tunnistettuja tuen tarpeita. Käyttäytymisellään oireilevien lasten tukemisessa ja ongelmien ennaltaehkäisyssä voidaan hyödyntää myös opiskeluhuollon monialaista asiantuntijaryhmää (MAR). Jos lapsen tuen tarve on tiedossa jo ennen esiopetuksen alkua, tulee tarvittavat tukitoimet suunnitella osaksi ryhmän rakenteita ja toimintaa hyvissä ajoin ennen esiopetusvuoden käynnistymistä.

Ryhmämuotoisia tukikeinoja:

- ennakoitava ja turvallinen toimintaympäristö
- myönteinen ja kannustava vuorovaikutus
- vahvuuksien huomioiminen sekä onnistumisten näkyväksi tekeminen
- johdonmukaiset toimintatavat ja turvalliset rajat
- selkeä struktuuri ja päivärytmi
- oppimisympäristön muokkaaminen lapsen tarpeita tukeväksi
- kuormittavien tekijöiden vähentäminen
- tunne- ja vuorovaikutustaitojen systemaattinen opettaminen
- tiivis yhteistyö huoltajien kanssa

Lisätietoa:

- Käyttäytymisellään reagoivat lapset ja nuoret, Vaativan erityisen tuen VIP-verkosto, Käyttäytymisellään reagoivat lapset ja nuoret – Vaativan erityisen tuen verkosto
- Opetushallitus: Tukea arkeen -materiaali (https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Tukea_arkeen_2.pdf)

ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen⁹⁵ tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä⁹⁶, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystalvveluja.

Naantalissa

Lapsen tuki suunnitellaan ensisijaisesti ryhmään järjestettävänä tukitoimina. Mikäli oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot eivät vastaa lapsen tarpeisiin riittävällä tavalla, lapsella on oikeus saada viipymättä lapsikohtaisia tukitoimia.

Esiopetuksessa lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista havainnoidaan säännöllisesti kaikissa arjen tilanteissa. Tiimin käytössä on tarvittaessa havainnointivihko, johon kirjataan lapsesta ja hänen kehityksestään tehtyjä havaintoja. Havainnoinnin tukena voidaan hyödyntää Valssi-työkaluja, jotka sisältävät pedagogiikan eri osa-alueisiin liittyviä havainnointimenetelmiä, esimerkiksi leikin havainnointia varten. Havainnointiin osallistuu koko tiimi. Saatujen havaintojen pohjalta ryhmän toimintaa, oppimisympäristöä ja tavoitteita kehitetään laadukkaan arkipedagogiikan keinoin.

Ryhmäkohtaisten tukitoimien suunnittelua, toteutusta ja arviointia tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Samalla arvioidaan tukitoimien riittävyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja monipuolisuutta. Vastuu ryhmäkohtaisen tuen riittävyyden arvioinnista ja tuen mahdollisen laajentamisen käynnistämisestä on esiopetusryhmän opettajalla yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi käynnistyy, kun esiopetusryhmässä työskentelevä henkilöstön jäsen tai lapsen huoltaja tuo tuen tarpeen esiin. Lapsikohtaisen tuen tarve arvioidaan moniammatillisessa yhteistyössä. Asia käsitellään kaupungin varhaiskasvatuksen erityisopettajien tapaamisessa, jossa arvioidaan lapsen tuen tarve ja määritellään tarvittavien tukitoimien laajuus. Tällä toimintatavalla varmistetaan lasten yhdenvertainen oikeus tukeen koko kaupungin alueella. Mikäli arvioinnin perusteella lapsi tarvitsee lapsikohtaisia tukitoimia, edetään tuen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Lapsikohtaisen tuen päätöksen esiopetuksessa tekee varhaiskasvatusjohtaja erityisopettajan esityksen perusteella.

Lapsen ja huoltajien näkemykset huomioidaan lapsikohtaisia tukitoimia suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen edun mukaisesti. Lasta ja hänen huoltajiaan kuullaan tuen tarpeen arvioinnissa, tukimuotojen suunnittelussa sekä tavoitteiden asettamisessa. Tarvittaessa arviointiin ja suunnitteluun osallistuvat myös opiskeluhoollon toimijat tai muu lapsen moniammatillinen verkosto.

Lapsikohtaisia tukitoimia suunniteltaessa huomioidaan lapsen yksilölliset tuen tarpeet. Lapsikohtaisia tukitoimia ovat erityisopettajan antama opetus pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä sekä tulkitsemis-, avustaja- ja apuvälinepalvelut. Tulkitsemispalveluja voivat tarvita esimerkiksi kuulovammaiset lapset. Avustajapalveluja voidaan järjestää lapsille, joiden toimintakykyyn vaikuttavat esimerkiksi sairaus, vamma tai muu erityinen tuen tarve. Lapsikohtaiset tukimuodot kirjataan lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamista koskevaan suunnitelmaan. Kirjaukset tehdään Päikky-toiminnanohjausjärjestelmään. Tuen

⁹⁵ Terveystenhuoltolaki 29 § (1326/2010)

⁹⁶ Perusopetuslaki 20 c §

Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi alkaa henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi. Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset kuullaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin. Tarvittaessa tuen määrittämiseen osallistuu myös monialainen asiantuntijaryhmä.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan säännöllisesti esiopetusvuoden aikana. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma¹⁰⁶. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja¹⁰⁷. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa¹⁰⁸. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan¹⁰⁹.

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä on arvioitava¹¹⁰ tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaisesti. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkittamis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti¹¹¹.

106 Perusopetuslaki 20 e §

107 Perusopetuslaki 20 e §

108 Perusopetuslaki 20 e §

109 Perusopetuslaki 20 e §

110 Perusopetuslaki 20 e §

111 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua¹¹⁷. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana¹¹⁸. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti¹¹⁹. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain¹²⁰ mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta¹²¹.

Naantalissa

- Oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista ei tehdä hallintopäätöstä.
- Lapsikohtaista tukea koskevan hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatusjohtaja erityisopettajan esityksen perusteella.
- Hallintopäätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta tekee sivistysjohtaja.
- Päätöksen perusopetuksen aloittamisen myöhentämisestä tekee johtava rehtori.
- Hallintopäätöksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti tekee varhaiskasvatusjohtaja.

Esiopetuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa ennen päätöksen tekemistä.

5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

¹¹⁷ Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010)

¹¹⁸ Perusopetuslaki 20 f §

¹¹⁹ Perusopetuslaki 20 e §

¹²⁰ Perusopetuslaki 20 c §

¹²¹ Perusopetuslaki 20 f §

ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä¹²³.

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveystieteiden asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämiseen ja toteuttamaan lääkinnälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitetaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

Naantalissa

Esiopetusyksikön arjessa toteutuu moniammatillinen yhteistyö päivittäin eri ammattiryhmien kesken. Esiopetuksen moniammatilliseen tiimiin kuuluu koko esiopetusryhmän henkilöstö. Moniammatilliseen tiimiin voi kuulua myös ryhmässä työskentelevä erityisopettaja tai varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitaja. Jokaisella alueella työskentelee oma konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka konsultoinnin lisäksi osallistuu aktiivisesti yksiköiden arkeen.

Lisäksi Naantalin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tukena toimii tarvittaessa nopean tuen tiimi eli NOPPA-tiimi. Tiimiin kuuluu varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen sosionomi ja varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. Noppa-tiimin työskentelyjakso koostuu muun muassa lapsiryhmän havainnoinnista, keskusteluista ja hyvän vahvistamisesta. Noppatiimin kanssa pohditaan yhdessä keinoja ja menetelmiä arjen sujuvoittamiseksi.

Noppa-tiimi tukee henkilöstöä muun muassa seuraavissa teemoissa:

- Ennakointi ja selkeä päivärytmi
- Siirtymätilanteet
- Yhteistyö perheiden kanssa
- Erilaisiin tuen tarpeisiin vastaaminen ryhmätasolla
- Ryhmädynamiikan ja kaveritaitojen tukeminen
- Tiimin yhteisten toimintatapojen vahvistaminen
- Leikkitaitojen tukeminen
- Lasten vuorovaikutus- ja tunnetaitojen tukeminen

Varsinais-Suomen Hyvinvointialue Varha osoittaa esiopetusyksikölle koulukuraattorin, koulupsykologin ja kouluterveydenhoitajan, joiden kanssa esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä. Puhe- toiminta- tai fysioterapeuttien kuntoutusta saavien lasten osalta tehdään yhteistyötä terapeuttien ja huoltajien kanssa. Sosiaalihuollon neuvontaa, ohjausta ja palveluntarpeen arviointia tekee Soihtu-tiimi.

Mikäli lapsen kehityksen ja oppimisen tueksi tarvitaan tarkempaa arviota, keskustellaan havainnoista huoltajien kanssa. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja on huoltajien luvalla yhteydessä monialaiseen lasten kuntoutus- ja arviointiryhmään (MONARK).

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tulee tehdä tukea koskeva päätös¹²⁸, joka tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin¹²⁹ ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman¹³⁰ mukaisesti. Tukea koskevassa päätöksessä päätetään tarvittavista lapsikohtaisista tukitoimista, ja tukitoimiin tulee sisältyä joko säännöllinen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tai kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella¹³¹. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Naantalissa

Oikeus varhennettuun oppivelvollisuuteen on lapsilla, joiden arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Aloite varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arvioinnista voi tulla varhaiskasvatuksesta, lapsen huoltajalta tai terveydenhuollon asiantuntijalta.

Lapsen ryhmän opettaja ja erityisopettajat keskustelevat huoltajien kanssa varhennetun oppivelvollisuuden mahdollisuudesta. Huoltajan kanssa käydyn keskustelun perusteella erityisopettaja valmistelee selvityksen varhennetun oppivelvollisuuden tarpeesta lapsen vasaun.

128 Perusopetuslaki 20 f §

129 Perusopetuslaki 20 d §

130 Perusopetuslaki 20 e §

131 Perusopetuslaki 20 i § (1090/2024)

järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava¹³⁴. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta¹³⁵.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³⁶. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen¹³⁷. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua on järjestettävä myös muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetuksen järjestämiseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹³⁸. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

Naantalissa

Lasten, jotka eivät ole erikoissairaanhoidon asiakkaita, tuen tarpeisiin liittyvä konsultaatio toteutetaan ensisijaisesti kaupungin omien konsultoivien varhaiskasvatuksen erityisopettajien kautta. Mikäli lapsen tilanteessa arvioidaan tarvittavan sairaalaopetuspalveluiden asiantuntemusta, voidaan konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua hyödyntää kaupungin omien asiantuntijoiden konsultaation lisäksi. Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun käytöstä sovitaan konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja opetuksen järjestäjän kanssa.

Mikäli lapsi on erikoissairaanhoidon asiakkaana, tehdään lapsen esiopetuksen järjestämispaikan ja sairaalakoulun välillä tiivistä monialaista yhteistyötä lapsen oppimisen, hyvinvoinnin ja tuen järjestämiseksi. Mahdollisesta sairaalaopetuksesta sekä konsultatiivisista sairaalaopetuspalveluista vastaa Turun kaupungin opetustoimen alainen Kiinanmyllyn koulu.

134 Perusopetuslaki 4 a §

135 Perusopetuslaki 4 a §

136 Perusopetuslaki 4 a §

137 Perusopetuslaki 4 a §

138 Perusopetuslaki 4 a §

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella¹⁴¹, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

Naantalissa

Perusopetuksen aloittamisen myöhentäminen on mahdollista, mikäli sen arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Huoltaja hakee perusopetuksen aloittamisen myöhentämistä opetuksen järjestäjältä. Hakemukseen liitetään psykologinen selvitys sekä tarvittaessa lääketieteellinen lausunto tai muu asiantuntijaselvitys.

Päätöstä valmisteltaessa arvioidaan lapsen valmiuksia perusopetuksen aloittamiseen sekä sitä, mikä ratkaisu parhaiten tukee lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi tehdään yhteistyössä huoltajien sekä tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. Mikäli perusopetuksen aloittamisen myöhentämisestä tehdään myönteinen päätös, lapsi jatkaa esiopetuksessa toisen vuoden lähikouluperiaatteen mukaisessa esiopetusryhmässä.

Päätöksen perusopetuksen aloittamisen myöhentämisestä tekee johtava rehtori.

5.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luku 5 lisätään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan, ja siihen lisätään paikallisesti päätettävät asiat alla olevan mukaisesti.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan:

- Luvun 5.1 osalta
 - Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset käytännöt ja vastuut
 - Päiväkodin johtajan tai rehtorin vastuut tuen toteuttamisessa
 - Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut
 - Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut
 - Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen paikalliset käytännöt
- Luvun 5.2 osalta
 - Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, yhteistyörakenteet ja vastuut järjestäjä-, toimipaikka- ja ryhmätasolla
 - Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut
- Luvun 5.3 osalta

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa¹⁴² määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia¹⁴³.

Opiskeluhoollolla¹⁴⁴ tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto¹⁴⁵, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹⁴⁶.

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä¹⁴⁷ lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoolto esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut¹⁴⁸. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat¹⁴⁹.

Naantalissa

Naantalin kaupungin opiskeluhooltosuunnitelma sisältää opiskeluhoollon toteuttamisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi paikallisella tasolla varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja lukion osalta.

Kuntatasolla Naantalissa toimii opiskeluhoollon ohjausryhmä KUNTO. Perusopetuksen kouluissa, esiopetus mukaan lukien, sekä lukiossa on omat oppilaitoskohtaiset yhteisölliset opiskeluhooltoryhmät. Majamäen ja Suopellon yläkoulut ja Naantalin lukio muodostavat yhteisen, säännöllisesti kokoontuvan alueellisen hyvinvointitiimin (HYTI). Alakouluissa alueelliseen hyvinvointitiimiin kuuluu koulu ja sille nimetty esikoulut ja päiväkodit sekä muut varhaiskasvatuksen yksiköt.

Psykologi- ja kuraattoripalvelut

Psykologien ja kuraattoreiden esiopetusikäisten opiskeluhoollon sisältöä ja yhteistyötä edistetään lukukauden aikana kuntien ja Varhan yhteisesti sovitun mallin mukaisesti. Psykologien ja kuraattoreiden työote esiopetusikäisten lasten parissa on ensisijaisesti konsultatiivinen. Jokaiselle esiopetusyksikölle on nimetty kuraattori ja psykologi.

Psykologipalvelut (psykologinen ja kehityopsykologinen näkökulma)

- lapsen hyvinvointi, kehitys ja oppiminen

142 Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

143 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)

144 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

145 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

146 YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

147 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

148 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

149 Terveystieteiden tutkimuskeskus (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §

hyvinvointisuunnitelman päivittämisen yhteydessä tai sen jälkeen, sekä aina tarvittaessa. Oppilaitoskohtaiset opiskeluhoitoryhmät seuraavat opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista. Ryhmä saa tietoa opiskeluhoollon toteutumisesta ja tarpeista kouluhenkilöstöltä, opiskeluhoollon asiantuntijoilta, yhteistyötahoilta, oppilailta ja huoltajilta.

Naantalin kaupungin opiskeluhoitosuunnitelma:

Naantalin kaupungin opiskeluhoitosuunnitelma

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma¹⁵⁰. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä¹⁵¹. Opiskeluhoitosuunnitelma laaditaan yhteistyössä¹⁵² esiopetuksen ja opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite¹⁵³ opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää¹⁵⁴ opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhoitotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoitosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan¹⁵⁵ tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoitosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan¹⁵⁶.

Opetuksen järjestäjä vastaa¹⁵⁷ siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötietovuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys¹⁵⁸ huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräajassa.

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta

150 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

151 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

152 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

153 Terveystarkastuslaki 15 a §

154 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

155 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

156 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

157 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

158 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 § ja Terveystarkastuslaki 15 §

- opiskeluhohtokertomusten¹⁶⁸ laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhohtokisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoito on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä¹⁶⁹. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoiton toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoitossa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen osallisuus¹⁷⁰ opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoiton toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoiton monialainen yhteistyö¹⁷¹ oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoito
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoiton periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen¹⁷² lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹⁷³, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa¹⁷⁴ tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä¹⁷⁵ huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

168 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)

169 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

170 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

171 Perusopetuslaki 4 a luku

172 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §

173 Perusopetuslaki 29 §

174 Perusopetuslaki 29 §

175 Perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

[illegible]